

YUSUF ATILGAN'IN ROMANLARINDA KAHRAMAN TİPOLOJİSİ*

İrfan Murat YILDIRIM**

Geliş Tarihi: Kasım, 2017

Kabul Tarihi: Aralık, 2017

Öz

Yusuf Atılgan Manisa'nın Hacırâhmanlı kasabasında dünyaya gelmiştir. Orta öğrenimini Manisa ve Balıkesir'de, Yüksek öğrenimini ise İstanbul'da tamamlamıştır. Türk edebiyatında "az yazmasına rağmen çok tanınan", eserleri üzerinde tartışılan önemli bir yazardır. *Aylak Adam* ve *Anayurt Otel* adlı iki romanı vardır. Yazar üçüncü romanı *Canistan*'ı tamamlamadan 1989 yılında vefat etmiştir. Bir de hikâye kitabı vardır.

Romanlarında yalnızlık ve yabancılaşma temalarını sıklıkla işleyen yazarın roman kahramanları toplumdan kopuk, içe dönük, psikolojik problemler yaşayan insanlardır.

Biri tamamlanmadan basılan üç romanında da kahramanlar köy, kasaba, şehir gibi farklı sosyal çevrelerde yaşamalarına rağmen aynı problemleri yaşarlar. Çevrelerinden kopuk, kaynağı çoğunlukla çocukluk dönemlerine ait problemlerden kurtulamayan, kurtulmanın yolunu bulamayan bu kahramanların üçü de Türk edebiyatının akılda kalan ve iz bırakan tiplerindedir. Çalışmada üç farklı sosyal çevrenin birbirine benzeyen üç tipi psikolojik ve sosyal açıdan değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Yusuf Atılgan, Manisa, yalnızlaşma, yabancılaşma, Türk romanı.

HERO TYPOLOGY IN NOVELS OF YUSUF ATILGAN

Abstract

Yusuf Atılgan was born in the town of Hacırâhmanlı in Manisa. He completed his secondary education in Manisa and Balıkesir, and his higher education in İstanbul. He is an important author in Turkish literature who is "very well known despite his little writing" and whose works are discussed. He has two novels named *Aylak Adam* and *Anayurt Otel*. The author died in 1989 without completing his third novel, *Canistan*. He also has a storybook.

The novel heroes of the author, who frequently deal with the themes of isolation and alienation in his novels, are people who are disconnected from society, withdrawn and have psychological problems.

In his three novels, one of which has been published before the completion, heroes have experienced the same problems despite living in different social circles such as villages, towns and cities. All three of these heroes who are disconnected from their surroundings, who can not get rid of the problems of their childhood, and who can not find the way of getting rid of them, leaved their marks and became well-remembered characters in

* Bu yazı aynı adla sunulan bildirinin güncellenmiş; eklemeler yapılmış ve makale şekline dönüştürülmüş şekliyle sunulmaktadır.

** Yrd. Doç. Dr.; Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, imuraty@yahoo.com.

Turkish literature. In the study, three similar types of three different social circles will be evaluated psychologically and socially.

Keywords: Yusuf Atılgan, Manisa, alienation, isolation, Turkish novel.

Yusuf Atılgan 1921 yılında Manisa'nın Hacırâhmanlı kasabasında dünyaya gelmiştir. Orta öğrenimini Manisa ve Balıkesir'de, yüksek öğrenimini ise İstanbul'da tamamlamıştır. Türk edebiyatında "az yazmasına rağmen çok tanınan", eserleri üzerinde tartışılan önemli bir yazardır. Aylak Adam ve Anayurt Oteli adlı iki romanı vardır. Yazar üçüncü romanı Canistan'ı tamamlayamadan 1989 yılında vefat etmiştir. Bodur Minarenden Öte adlı bir de hikâye kitabı vardır.

Romanlarında yalnızlık ve yabancılaşma temalarını sıklıkla işleyen yazarın roman kahramanları toplumdan kopuk, içe dönük, psikolojik problemler yaşayan insanlardır (Moran, 1991).

Biri tamamlanmadan basılan üç romanında da kahramanlar köy, kasaba, şehir gibi farklı sosyal çevrelerde yaşamalarına rağmen aynı problemleri yaşarlar. Çevrelerinden kopuk, kaynağı çoğunlukla çocukluk dönemlerine ait problemlerden kurtulamayan, kurtulmanın yolunu bulamayan bu kahramanların üçü de Türk edebiyatının akılda kalan ve iz bırakan tiplerindedir. Çalışmada büyük şehir, kasaba, köy gibi üç farklı sosyal çevrenin birbirine benzeyen üç tipi psikolojik ve sosyal açıdan değerlendirilecektir.

İlk romanı Aylak Adamdır¹. Roman 1959 yılında basılmıştır. Romanın kahramanı C babasından kalan yüklü bir miras nedeniyle çalışmadan yaşayan. Kendini aylak olarak tanımlayan, günlerini sokaklarda hayatının kadını aramakla geçiren, tutarlı fikirlere sahip olmayan biridir.

Roman genel olarak değerlendirildiğinde roman kahramanı C kendini aylak olarak tanımlar ve roman C'nin arayışları şeklinde devam eder. Ancak metnin arka planında C'nin çocukluğundan beri içinde yaşadığı Anima arketipi ve Oidipus kompleksi (Jung, 2005) belirgin bir şekilde kendini hissettirir. "Onun aylaklığını içinde büyüttüğü bu problemler besler²" (Kolcu, 2003). C küçük yaşta annesini kaybetmiştir onu Zehra Teyzesi büyütüştür. Babası sert bir adamdır. C ile yakın bir ilişki kuramaz veya kurmaz. Kadın düşkünü bir adam olan babası öldükten sonra bile onun hayatını etkilemiştir.

¹ Yusuf Atılgan, *Aylak Adam*, İstanbul 2009.

² Kolcu, Ali İhsan, *Yusuf Atılgan'ın Roman Dünyası*, İstanbul 2003.

C çocuklukta anne özlemini teyzesinin yakın ilgisiyle kısmen giderir, ancak zaman içinde Zehra teyze bütünüyle içindeki anne imgesini aktardığı bir kadın olur. Babasıyla Teyzesinin ilişkisini öğrendikten sonra teyzesine bir sahiplenme duygusuyla yaklaşır. Babasından dayak bile yer. C'nin çocukluktan beri geliştirdiği kompleksler hayatına yön verir.

Bu bakımdan Anayurt Oteli'nin³ kahramanı Zebercet ve Canistan romanının kahramanı Selimle benzeşirler.

Eski bir nüfus katibinin oğlu olan Zebercet'in büyük annesi Manisa eşrafından olan Keçecizadelerin beslemelerindedir. Zebercet yedi aylık doğmuştur. Bu erken dünyaya geliş onu bir problem olarak çocukluğundan itibaren takip eder. Bu durum bir kusur gibi sürekli yüzüne vurulur:

Yedi aylık doğmuş. 1930 yılı Kasımının 28'inde akşama doğru ağırları tutmuş anasının. Önce biraz beklemiş; bakmış olacak gibi değil, başını örtüp aşağıya inmiş, merdiven başından bağırır: 'Ebeye koş Ahmet Efendi. 'Evindeymiş ebe, çabuk gelmişler; sağdaki odanın yatağına yatırmışlar. 'Vaktime iki ay var; gene mi düşecek ebanım?' demiş anası. 'Çık da su ısıt sen' demiş ebe babasına. 'Dış kapıyı kilitledim. Suyu koydum. Isınırken iki kere mi ne bağırdı. Kapı aralandı, suyu istedi ebe, "Bir oğlun var" dedi. Az sonra odaya çağırdı. Belemiş, avcuna almış, el kadar bir şey. "Pamuğa sarıp inci kutusuna yatırılır bu; Zebercet koyun adını" dedi. Hemen kulağına eğildim..' Böylece bu pek rastlanmayan ad konmuş çocuğa. O gece otelde ilçelerin birinden bir yakınlarının Ağırcezadaki duruşmasına gelmiş dört adam kalıyormuş; akşam yemeğinden dönünce sırayla Ahmet Efendi'nin elini sıkıp 'Ömrü uzun olsun' demişler.

Bu yedi aylık doğuş anasının, babasının sağlığında ara sıra başına kakılırdı:

1. Sabah. Okula gidecek. Salona iner. Babası o zamanlar salonda yakılan kömür sobasının külünü boşaltıyor.

Zebercet: Baba, yirmi beş kuruş verir misin?

Babası: Ne olacak?

Zebercet: Defter alıcam.

Babası kürekteki külü kovaya döker; küreği gene sobanın deliğine sokar.

Zebercet: Hadi baba, geç kaldım.

Babası: Patlama oğlum; şu külü alayım. Ananın karnında yedi ay nasıl durdun?

2. Öğleyin okuldan dönmüştür. Yukarı çıkar. Anası mutfakta bir tabağa marul doğruyor. Tencere gaz ocağında.

Zebercet: Karnım acıktı.

Anası: Şimdi pişer yemek, sabret biraz. Ne oğlan! Karnımda bile sabredemedi dokuz ay.⁴

³ Yusuf Atılgan, *Anayurt Oteli*, İstanbul 2009,

Ruhsal sorunlarının temelinde çocukluğundan başlayarak durmadan devam eden dış dünyadan gelen baskıların altında ezilmesi yatmaktadır. Roman anlatıcısı bu durumun Zebercet'i olumlu olarak etkilediğini, büyüdükçe sabırlı ve anlayışlı bir insan olduğunu⁵ söylese de bu sabır ve anlayışın altında çözümlenmeyen bir takım problemler olduğunu roman boyunca takip ederiz. Gitgide artarak devam eden bu sorunlar Zebercet'in kendine güvensiz, içe dönük(introvert) bir karakter olmasının temel sebeplerinden biridir (Cebeci, 2004) Önce anne ve babasının anlayışsız, sevgisiz davranışları sonra da çevresinin itip kakması sonucunda oluşan içe dönük yapısının zararlarını hayatının her safhasında görür.

Canistan⁶ romanının baskın kahramanı Selim de aslında temeli çocukluğundan gelen komplekslerin oluşturduğu bir karaktere sahiptir. Kendine bakan, büyüten Tokuç Osman'ın birlikte yetiştiği oğlu Tokuç Ali'den sıradan bir sebepten dolayı kırılan Selim yıllar sonra geri dönerek kardeş gibi büyüdüğü Tokuç Ali'yi altınların yerini öğrenme bahanesiyle işkenceyle öldürür.

Öldürmesi için ciddi bir sebebi yoktur ama hayatını ve içgüdülerini yöneten yılların birikimi olan kompleksleridir. Yukarıda belirtildiği gibi Selim çocukluğundan bu yana hastalıklı bir tiptir. Sürekli iç çatışmalar yaşar. Yaşadığı bu problemlerin çoğu çocukluğundan kaynaklanır. Babası Rumeli göçmeni Arnavut Recep yoksul biridir. Zaman zaman ailesini geçindirebilmek için hayvan hırsızlığı yapar. En sonunda suçüstü yapılarak öldürülmüştür. Annesi sağır kadın diye tanınan ve halk ilaçları yaparak geçinmeye çalışan çaresiz, zavallı bir kadındır. Böyle bir ailede, bu şartlar altında çocukluğunu geçiren Selim'in, Tokuç Osman'ın yanında ne kadar iyi şartlarda yaşarsa yaşasın iç dünyası bir daha onarılmayacak bir biçimde yıkılmıştır. Bu yüzden Selim içinde duyduğu kompleksleri, eziklikleri aşırı derece gururlu olmakla kapatmaya çalışır. Bu onu acımasız biri yapmıştır. Nitekim Tokuç Ali'yi öldürmesine rağmen içindeki o boşluk daha da derinleşir. İntikam onu tatmin etmez aksine psikolojik durumunu daha da kötüleştirir ve bir Yunan karakoluna tabancayla intihar saldırısı yapar ve ölür:

Selim evden çıkınca demiryolundan daha kestirme araba yolundan Saruhanlı'ya yöneldi. Hızlı yürüyordu. "Gece yarısında varırım. Ulan Tokuç, altınlar şurda gömülü falan diye uydursaydın öcümü almış olacaktım, ödeşecektik. Nasıl da sevindi beni görünce. Eh, ne yapalım yazgımız böyleymiş. Şimdi ben de ölüm eriyim." Gene de yazgısını değiştirmek elindeydi; geri dönebilir ya da Manisa'ya yürüyebilirdi. "Olmaz, kalleşlik edersem bu utançla yaşayamam; hem Mahmut Bey'i öldüren bu düzülenden bir daha öç almak gerek." Nasıl üzölmüş, öfkelenmişti Uncu Mahmut Bey'in öldüröldüğünü duyunca altı ay önce. Neredeyse köylere çıkarılan

⁴ *Anayurt Oteli*, s. 13

⁵ *Anayurt Oteli*, s.14

⁶ Yusuf Atılgan, *Canistan*, İstanbul 2009

tüm Yunan devriyelerine saldırmış, haklamıştı. Bir süredir devriye çıkarmaz olmuştu Yunanlar.

Nedim Bey Ankara'ya gittikten sonra koca Manisa'da neredeyse bir tek Mahmut Bey kalmıştı direnenlerle ilgilenen, yardım eden. Saruhanlı'ya girmeden biraz soluklanıp dinlenmek için oturdu. "Mahmut Bey gibi iyiler, yürekli hep ölecek anlaşılan. Ne tuhaf, gâvurlar kovulduktan sonra buralar tümünden korkaklarla, sünepelere kalacak."

Kalktı; iki kalçasındaki tabanca kılıflarının düğmelerini açtı, birini eline alıp köye girdi. Kimseler yoktu çevrede. Köyün ortasındaki karakola varınca avluda, koğuşun kapısı üstünde asılı fenerin ışığında duvara dayanmış, belki de ayakta uyuyan, tüfeği omzunda nöbetçiyi gördü. Ağır ağır yaklaştı; nöbetçi dur falan derse "Eve hırsız girmiş, tutup bağladım, kim gelip alacak?" demeyi düşünüyordu. Ama adam gerçekten uyuyordu. Selim elindeki tabancayla adamın kafasına var gücüyle vurdu. Yıkılırken tutup yere bıraktı. Koğuşun kapısını açıp öteki tabancasını da sol eline aldı. Tavana asılı fenerin ışığında iki sıralı on-on iki kadar ranzada askerler uyuyorlardı. Önce sağdaki ilk ranzanın altındaki adamın kafasına tabancasını ateşledi, sonra sol ranzadakinin kafasına... Gürültüden uyanıp fırlayanlara da ateş ederek ilerledi. Karşı duvara yaklaştığında sırtından iki kere itildi; "Vuruldum." Düşerken döndü, yere otururken kapıdan elinde tabanca kendisine yaklaşan adama ateş etti. Tabanca seslerine, bağırlara koşup gelen Yunan çavuşu düşerken bir daha ateş etti. Selim de tetiği çekti, ama tabanca patlamadı. Ölümün eşliğinde "Kurşunum bitmişti, ama onu da vurdum şükür" dedi yavaş sesle.⁷

Selim de Zebercet de bilinçli bir seçimle intihar ederler. Selim amacını yitirmenin veya amaçsızlığın boşluğuyla Yunan karakoluna ölmek için saldırırken, Zebercet bir ritüelle kendini asar:

Kalktı.

Giyindi.

Yatağı düzeltti.

Yüzünü yıkadı. Sakalı üç günlüktü.

Çay demleyip iki bardak içti.

Kürsünün ardına oturduğunda demir kasanın üstündeki çalar saat sekizi çeyrek geçiyordu. Defteri açtı. Dört Kasımdan beri sözde otelde kalanları yazmamıştı. Bir oteli yönetmekle bir kurumu, geniş bir işletmeyi, bir ülkeyi yönetmek aynı şeydi aslında. İnsan kendini, olanaklarını tanımaya, gerçek sorumluluğun ne olduğunu anlamaya başlayınca bocalıyordu, dayanamıyordu. Ülkeleri yönetenler iyi ki bilmiyorlardı bunu; yoksa bir otel yöneticisinin yapabileceğinden çok daha büyük hasarlar yaparlardı yeryüzünde. Defteri kapadı. Ne gereği vardı artık bunları yazmanın ya da birkaç satır yazıp bırakmanın? İleride, kısa, 'soruldu'suz bir polis belgesinde her şey dört Kasımda olmuş gibi saptanacaktı. Titiz bir araştırmacı defterleri inceleyip de geçen yıl Otuz Ekimle Üç Kasım arasında otelde kalanların bu yıl da aynı günlerde, aynı odalarda kaldıklarını görürse bu rastlantıyı nasıl yorumlardı acaba? Gülümsedi. Kalkıp geçen yılın defterini merdiven altındaki

⁷ *Canistan*, s. 67

sandiğa koydu. Çekmeceden 2 numaranın anahtarını aldı. Yukarıya çıkarken merdiven dönemecindeki büyük pencereden dağı görüyordu: Bulutluydu. Emekli Subay'ın bir hafta kaldığı odadan Baytar Bey'in elçilerinin getirdiği çamaşır ipini alıp aşağıya, odasına döndü. Tıraş kutusunu duvarın dibine bırakıp masayı karyolanın yanına çekti; güçlükle kaldırdı yatağın üstüne, yerleştirdi. Ayakkabılarını, çoraplarını çıkardı. Ceketini, pantolonunu, kazağını sandalyenin arkasına koymuşken aldı, askıya astı. Don-gömlek yatağa çıkıp masayı yokladı, bastırdı; dengesini koruyarak ağır ağır üstüne çıktı⁸.

C romanın sonunda ölmez ama zihninde geliştirdiği hiçbir probleme karşılık bulamadan kalakalır. Ne aradığını bilemez. İçindeki boşluğu dolduracak hiçbir şey yoktur. Babadan kalma mirasıyla zengindir ancak parasını amaçsızca dağıtır. Zaman zaman bu dağıtma zalim bir oyuna dönüşse de onu tatmin edici bir sonuca ulaşamaz⁹:

Dönünce pencereden baktı. Ordaydı. Bu dilenciye başka çeşit insanlar da olduğunu öğretecekti. Paltosunu giyince bir iki buçukluk çıkarıp dış cebine koydu. Çıktı.

Önce sağ kaldırımdan caddeye kadar yürüdü, geri dönüp ötekine geçti. Hava nerdeyse karacaktı. Onu ancak yaklaştığı zaman gördü. Büyük çeneliydi. Çiçek bozuğuydu. Pek yaşlı sayılmazdı ama üstünde bir çökmüşlük vardı. "Bu adam eskiden hamallık yapmış. Yoksa dilenme alışkanlığı mı?" Önünde durdu. Az eğildi.

— Ahbap, bir sigara versene bana, dedi.

Adamın ona kaldırdığı yüzdeki şaşırılmışlığı görünce sevindi. "Onu içerken gördüğümü biliyor. Söviyordur şimdi." Dilencinin yüzü acındırmak isteyen bir gülüşle kırıştı.

— Sigara içmem ben beyim, dedi.

— Ya! Vah vah. Birden öyle sigara istedi ki canım, sorma. Bir tek sigaraya iki buçuk lira verirdim.

Sol elini cebinden çıkarıp iki buçukluğu salladı. Hep adamın kucağındaki morumsu ellerine bakıyordu. Ellerin dilini anlardı. Sağ el geriye doğru kasıldı. "Paketi sağ cebinde." El durdu. Gevşedi.

— Neyse, eyvallah!

Parayı cebine sokup yürüdü. Kendininkini değil, başka bir apartmanın kapı sokuntusuna çıkıp eğildi. Adam bakmıyordu. "Ne öğrettim ona? Dünyada tanımadığı bir deli daha olduğunu." Oysa adama, sigara içmenin dilencilere yasak olduğunu bilmeyen insanların da varlığını öğretmek istemişti. Bu gece dilenci, bir tanıdığına, 'Bugün delinin biri benden sigara istedi', diyecekti. Gene de merak ediyordu. Acaba yarın sabah bir kız okulunun önünde mi dilenecekti? Bekledi.

Adam meşin minderini paltosunun altına sokup caddeye doğru yürüyünce o da arkasına takıldı. Caddeyi geçtiler. Kurtuluş'tan yana saptılar. Herhalde aşağıda, dere boyundaki evlerden birinde oturuyordu. Yanından geçen bir kız yüzüne tatlı tatlı baktı. Dönmedi. Onun dilencisi vardı. Yavaş yürüyordu. İlerde, ışıklar

⁸ Anayurt Oteli, s. 106

⁹ Aylak Adam, s.44

seyrelince içinde bir kararsızlık başladı. Niye buralara gelmişti? Neden o deminki kızın ardından gitmemişti sanki? Adamın evini öğrenip de ne yapacaktı? Yarın sabah belki onunla birlik bir kız okulunun önünde duracaklardı. Sonra?.. Durdu. Dilenci yürüyordu. İlerde bir yan sokağa saptı.

Kadınlarla ilişkisi de amaçsızdır. Sevgililerine yeterince bağlanamaz ve çoğu insan için sıradan sayılacak sebeplerle ayrılır. Her ayrılış içindeki boşluğu ve tatminsizliği biraz daha büyütür. Tutunabileceği hiçbir şey yoktur. İçinde yaşadığı topluma uyum sağlayamaz, insanların arzularına, isteklerine, tutunma çabalarına tepeden bakar. Böylece uyum sağlayamadığı topluma yabancılaşır :

Çevresindeki herkes ona düşmanca bakıyordu. Kuşatılmıştı. Artık otobüse yetişmesi olanaksızdı. Birden sol şakağındaki ağrı yeniden başladı. Yıllardır aradığını bulur bulmaz yitirmesine sebep olan bu saçma, alaycı düzene boyun eğmiş gibi kendini koyverdi. Şimdi ona istediklerini yapabilirlerdi. Yanındaki polis kolunu sarsıp, ummadığı yumuşak bir sesle sordu:

— Ne oldu? Anlat.

— Otobüse yetişecektim...

Sustu. Konuşmak gereksizdi. Bundan sonra kimseye ondan söz etmeyecekti. Biliyordu; anlamazlardı¹⁰.

Hiçbir şeye tutunamamanın verdiği tatminsizlik duygusu ve yarattığı boşluk, amaçsızlık aslında sosyal anlamda ölümden başka bir şey değildir.

Zebercet'in yabancılaşmasının nedeni toplum olmasına rağmen Selim ve C'nin yabancılaşmasının temelinde kendileri vardır.

C nin çevresiyle -Enis Batur'un deyişiyle- *sesli bir çatışması* vardır (*Yusuf Atılgan'a Armağan*, (1992) . C Protest bir tiptir. Toplumda birçok şeye karşı çıkar. Örneğin kendi icadı(!) olan Eli paketli kavramı¹¹ onun jargonunda hayata dair küçük mutluluklarını evlerine götürebildikleri birkaç küçük hediye veya temel ihtiyaç paketinde bulan sıradan insanları temsil eder. C buna karşıdır. Bu tarz insanların hayatlarının da gitgide sıradanlaştığı, zaman içinde sevginin, heyecanın, paylaşmanın yok olduğu, iletişimsizliğin zamanla yabancılaşmaya yol açtığı gibi sebeplerle buna karşı çıkar. Sevgilisi Güler'den *Eli Paketli* olmaktan ve hayatını üç oda bir mutfakla sınırlamaktan kaçtığı için ayrılmıştır. C belki de bütün bu çekincelerinde haklıdır. Bütün bunlardan sakınmasına rağmen yine de toplumla yabancılaşmasını açıklamak kolay olmasa gerek.

Zebercet içindeki iletişimsizliğin ve yabancılaşmanın verdiği gitgide artan öfkeyi bir çığlığa, bir eyleme dönüştürebilmeyi başarabilseydi belki hayatındaki o amansız monotonluğu

¹⁰ *Aylak Adam*, s.158-159

¹¹ *Aylak Adam*, s.14

krabilirdi. Fakat o bu çığlığı kendi içinde boğmuştur. Örneğin; bir akşam yolda giderken bir kestanecinin önünde duraklar. Kestane alıp almamak arasında tereddütte kalır. Kestaneci müşterilerini engellediği düşüncesiyle kaba bir şekilde Zebercet'e ıkışır. Zebercet karşılık veremez. Kestaneciyle olan bu çatışmaya gösterebileceği tepki ancak parasıyla kestanelerini soydurması ve içinde canlandırmaya çalıştığı örtülü bir diyalogla olmuştur:

Karşıya geçip kasketli, yuvarlak yüzlü, sarkık yanaklı kestaneciye yaklaşırken durdu. Kestaneci başını kaldırmış ona bakıyordu. Mangalın kıyısında kabukları yarılmış, kızarmış kestaneler diziliydi. Bir kıvılcım sıçradı. Camı pek istemiyordu ama kabuklarını soydurup biraz alsın belki... Kestaneci bağırdı:

— Ne dikildin orda ulan, yol üstünde maşatlık taşı gibi. Bas git hadi!

Birisi güldü. Zebercet birden dönüp kaldırım boyunca yürüdü. "Maşatlık taşı..." Kollarını silkti; yanaklarını ovuşturdu. "Taş gibi miydin gerçekten?" nemli olan adamın benzetmesi değil aşağılayıcı davranışıydı. O anda neler yapılmazdı bu kabalığa karşı. Oysa kaçmıştı işte; olanakların en kolayını seçmişti bilmeden. Başka bir durumda kaçmak gereksizdi. Nereye gitse ardından geleceklerdi; Halil Onbaş'nın köyüne bile. Ne yapardı orada? Beş gündür, özellikle bugün olanaklarda bir azalma olmamış mıydı? Kamayacaktı. Durumunu başkalarının yargısına bırakmayacaktı. Başka olanaklar da vardı elbet. Kestaneciyle bile. şimdi de. "Gidip önünde durulur maşatlık taşı sensin ulan

maşatlık taşı babandır ulan

anandır ulan

karındır

karım değil bir kadın

leş

leş herif

lop incir

pelte surata ıfit

maşatlığa gömerler seni

geberince ardından bir çiftetelli oynar karın¹².

Belki de zihninde kurguladığı gibi kestaneciye tepki gösterse birkaç gün sonraki art arda gelen ruhsal patlamaları cinayete varan şiddette olmayabilir, Zebercet de silik bir kasaba insanı olarak tekdüze hayatına devam ederdi. Bu tepkisizlikler sonucunda Zebercet gitgide toplumda yalnızlaşan şizoid bir tip haline dönüşmüştür. Lokantadan çıkarken ayağının kayıp düşmesine kimsenin tepki vermemesi onu dehşete düşürmüştür- Beni görmüyorlar mı? Silikleşen ve zamanla kimsenin "görmediği (umursamadığı) birine dönüşen Zebercet'in Gecikmeli Ankara treniyle gelen kadına duyduğu saplantılı ilgi sonucu birkaç gün içerisinde önce cinayet ardından intiharla biten hikyesi adeta onun yine hiç kimseye duyuramadığı öfkeli sessiz ığlıklarındır.

¹² *Anayurt Oteli*, s. 83-84

Bu yönüyle Zebercet, Selim ve C'den ayrılır. Selim aynı yabancılaşmayı yaşamakla birlikte öfkelerini dışa vurur ve bir cinayet ve intiharla Zebercet gibi hayatını noktalar. Selim'in hareket noktası da çocukluktan itibaren yaşadığı komplekslerdir. Ancak Selim Zebercet'e göre daha dışadönük sayılır.

C Büyük şehrin, Zebercet şehirleşmekte olan bir kasabanın, Selim ise küçük bir köyün yabancılaşmış, içe dönük karakterleridir.

C bencil ve kendi doğrularına inanan, başkalarının düşüncelerine küçümseyerek bakan biridir. İçinde yaşadığı toplumda her istediğini almayı ve yapmayı en doğal hakkı olarak görür. O istediğini yaparken fedakarlığı ise hep karşı taraf yapmalıdır. Sevgilisi Ayşe ve Güler'den ayrılmalarının temelinde bu benmerkezci tavırların etkisi büyüktür.

Selim, Tokuç Osman'ın yanından sudan bir sebeple gizlice ayrıldığında Selimşahlar çiftliğinde kendine iş bulur. Çiftlik sahibinin kızıyla aralarında başlayan platonik ilişki hoşgörüyü karşılanmaz ve ilk hayal kırıklığını yaşar. Manisa'da kendinden 14 yaş büyük dul bir kadın olan Esmâ'nın yanında çalışmaya başlar. Aralarında yakınlaşma olur ve evlenirler. Bu evlilik Selim'i toparlar. Eşinden okuma yazmayı öğrenir, çevresinde sevilen sayılan biri olur. Eşinin doğum sırasında ölmesiyle birlikte Selim yine eski haline döner.

Zebercet'in duygusal bir ilişkisi yoktur. Oteldeki ortalıkçı kadınla -o da kadın uykudayken -cinsel birliktelik yaşar. Uyanıkken bu ilişkide başarılı olamayınca kadını boğarak öldürür. Yarım kalan, fiiliyata geçmeyen bir eşcinsel deneyim de yaşar.

Üç roman kahramanından sadece Selim'in kadınlarla ilişkisi normal sayılabilir. C kadınlarla ilişkide son derece bencildir. Zehra teyzeyle sembolleştirdiği kadın düşüncesi gerçek hayatta karşılığını bulamaz. Ayşe ve Güler'den sınırları zorlayan bencilliği nedeniyle ayrılır.

Zebercet'in ise kadınlarla normal ilişkisinden bahsedilemez. Şizoid erkek tiplerinin ayırıcı özelliklerinden biri de karşı cinse yaklaşmayı başaramamalarıdır.

Anayurt Oteli ve Aylak adamda Bıyık her iki kahramanın hayatında fenomen olarak fonksiyonu vardır. Bıyık C de hayatındaki- başta babası olmak üzere- şiddet, şehvet, kötülük ve nefret duygusunu ifade eder. Romanın başında kendini döven şoförler de teyzesiyle ilişki kuran ve kendisine şiddet uygulayan babası da bıyıklıdır.

Bıyık zaman zaman kişilik bölünmesi yaşayan Zebercet'de ise bir değişimin simgesidir. Aynı zamanda Zebercet'in ruh hallerini de ifade eder.

C hiçbir mekânda huzur bulamaz. Bir yerlere uzunca takılıp kalamaz, sürekli arayış içindedir. Hayatına anlama katacak bir sevgili arıyor gibi görünse de aslında neyi aradığını

roman boyunca anlaşılmaz. Bu anlamda C birçok yönden Lermontov'un roman kahramanı Peçorine benzer (Lermontov, 2014).

Zebercet ise hareketsizliğin adamıdır. Hayatı durağandır. Otel onun dünyasıdır, hayat alanıdır. Otelden ayrıldığında içinde huzursuzluk hisseder, dönmek için acele eder. Sürekli bir bekleyiş içindedir. Gecikmeli Ankara Treniyle gelen kadınla karşılaştığında bir an için aradığını bulduğunu zanneder, onun otele bir daha gelmeyeceğini anlayınca da bekleyiş hızla yerini küçük ruhsal patlamalara dönüştürür.

Selim ise ne bir şeyi bekler ne de bir şeyi arar. Bir an için Esmâ ile huzura kavuşsa da onun ölümüyle amaçsızlığı devam eder.

Yusuf Atılğan'ın romanlarındaki bu üç kahraman benzerlik ve farklılıklarıyla Türk edebiyatında hâlâ incelenmeye değer konumdadırlar. Roman kahramanları çeşitli yönleriyle sık sık inceleme konusu olsalar da Türk edebiyatındaki ilgi çekici roman kahramanları olarak haklarında hâlâ söylenecek sözlerin bulunduğu görülmektedir.

Kaynaklar

- AKTAŞ, Ş. (2015). *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili*. Ankara: Kurgan Edebiyat.
- ATILGAN, Y. (2009). *Aylak Adam*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- ATILGAN, Y. (2009). *Anayurt Otel*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- ATILGAN, Y. (2009). *Canistan*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- CEBECİ, O. (2004). *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- JUNG, C. G. (2005). *Dört Arketip*. İstanbul: Metis Yayınları.
- KAPLAN, M. (1985). *Tip Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KOLCU, A. İ. (2003). *Yusuf Atılğan'ın Roman Dünyası*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- LERMONTOV, M. (2014). *Zamanımızın Bir Kahramanı*. İstanbul: Can Yayınevi.
- MORAN, B. (1991). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış II*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- STEVICK, P. (1988). *Roman Teorisi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- TEKİN, M. (2001). *Roman Sanatı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- YAVUZ, H. (1977). *Roman Kavramı ve Türk Romanı*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Yusuf Atılğan'a Armağan. (1992). *Haz.* E. Canberk, A. Hatipoğlu, T. Yüksel, Y. Çotuksöken, M. S. Koz, İstanbul: İletişim Yayınları.